

GRIETO-GRIET-MAN ¹⁾.

RIETO-grieto-grieto-grieto-griet! ²⁾ klonk het hoog in de lucht.

„Welkom!“ riep ik.

„Welkom,“ riep mijn vriend terug; „maar wat bedoel je?“

„Kijk, kijk eens hoog in de lucht, daar zijn ze, de eersten! zij moeten hier zijn!“

't Was nog begin Maart, maar 't leek 'n prachtige lentedag; bladstil was het; geen rimpeltje teekende op het spiegelgladde oppervlak der „Meer“; geen zuchtje speelde met ze, en de zon zette alles in helder-vroolijk licht, teekenend teer het weder-leven van het riet. Tot half-de-knieën stonden we in het water, dat het lage land had overstroomd; bij elken stap, dien we deden, spatten de droppels waaievormig voor ons uit en kleurden als 'n regenboog, terwijl het water zich in uitputtende-concentrische ringgolven van ons voortbewoog. Hier en daar steeg een leeuwerikje op, met honderdvoudige vleugeltrilling, met rukjes al maar hooger stijgend en zingend zijn onbegrijpelijk reinstemmig lied.

De waterwilg, die op den kant der Meer stond, scheen niet tevreden met zijn eenslachtig bestaan en als om te toonen, dat zij meer was, dan om slechts te dienen voor grenspaal van eigendommen, had zij zich getooid met katjes op haar nog-nauwelijks-groenende takjes en bezag met wellust haar levensbeeld in het spiegelende water.

Hier en daar, verspreid op het land, lag een riethoop of een veenklomp, er op geworpen door Zuidwesterstormen.

„Kijk eens hoog in de lucht“, riep ik nogmaals, „de eersten! ze moeten hier zijn!“

Toen schoten deze acrobaten der lucht plotseling steil naar beneden; de kop lang gerekt, de lange bek recht vooruit, de pooten stijf-gespannen, de vleugels vanaf den duim rechthoekig naar achteren tot ze — bijna tot den grond genaderd — den staart waaievormig uitspreidden, de vleugels uitsloegen, de pooten iets naar voren brachten, om dan — na nog even de vluchtlijn naar boven gebogen te hebben — neer te strijken aan den kant van de Meer.

Nog een paar seconden nadat ze op het hooge kopje waren neergestreken, bleven de vleugels steil in de lucht, riepen ze nog hun naam, plooiden de vlerken op den rug om dan uit te rusten van den langen tocht dien ze gemaakt hadden. Ze moesten even gewoon raken aan de stilte die nu plots voor hen ingetreden was. Dan liepen ze — trotsch stappend met telkens een lichte schok bij iedere vooruitbrenging van den onderpoot — meer het land in, waar het water stond en waar reeds enkele dotters hunne helgeelkleurige kelken éven boven het water pieten schitteren. Daar aten ze zooveel ze konden. Grieto-griet-man was niet de

¹⁾ Grieto of Grutto; z'n eigenlijke naam is Grieto-griet (grutto-griet) zooals hij 't zelf roept.

²⁾ Vlug uitspreken.

grootste van den troep, er waren eenige grootere vogels bij — vrouwtjes; van de mannetjes echter was hij de slankste; zijn veeren gingen het verst over den bovenpoot; hij bezat de natuurkleuren in sterk-geprononceerde tint; zijn hals had wel de scherpst roodgetinte bruine kleur en z'n borst en buik schitterden nog witter dan sneeuw.

Lang bleven ze in kleinere of grootere vluchten omhangen; leefden overdag op het natte land, waar ze soms tot de borst in het water stonden, en nu en dan even versprongen met kleinen vleugelslag naar een droger plekje. Als er weer een nieuwe vlucht bij hen kwam, riepen ze even hun naam, overigens namen ze weinig notitie van elkaar, maar pikten hun voedsel van den bodem, die onder water stond. Zóó ging het langen tijd; wel speelden ze soms met drieën „vlug“ over de reeds groenende landen, waarop de dotters hun vlammenkleur reeds sterker fluoresceerden; wèl joegen ze achter elkaar aan in de lucht, onder het maken van de meest grillige zwenkingen, doch overigens bleef het leven nog eentonig. Grieto-griet-man haalde soms halsbrekende toeren uit; hij liet zich van bijna uit de wolken plotseling steil naar beneden vallen, de vleugels langs het lijf, de staart opgevouwen, de enorme lange bek in het verlengde van den gestrekten hals, om éven voordat hij den grond zou bereiken de vluchtlijn naar boven te brengen, staart en vleugels uit te spreiden, om daarna neer te vallen. Even riep hij dan nog een zijner vele naamvariaties ¹⁾ in oneindige mutatie.

Midden-April had hij een vrouwtje gevonden; lángh had hij met een ander mannetje om haar bezit getwist, lang waren ze met hun drieën gebleven, doch aan hem had zij de voorkeur gegeven. 't Was een mooi groot vrouwtje, grooter dan hij, de kleuren geheel in overeenstemming met de zijne, echter iets fletser; haar bek was zóó scherp, dat ze hem bijna tot den voet in den grond kon boren. Vliegen kon ze zóó snel, dat hij moeite had haar bij te blijven, wanneer ze een verkenningstocht maakten, als ze vlogen in rechte lijn aan op het doel, vlàk over den grond, zij voor, hij achter. Dan nam zij de leiding, maar op zijn gebied, het uithalen van halsbrekende toeren hoog in de lucht, waagde zij zich niet, dáár liet zij hem vrijheid van beweging, bewonderend haar man in zijn enorm kunnen.

Meest huisden ze op den walkant der „Meer“, zoo nu en dan trokken ze het land in, dat reeds droger werd en bleven lang op plekjes die zij geschikt oordeelden voor hun huisbouw. Grieto-griet-man zocht maar naar mooie kuiltjes tusschen hooger gras, bewerkte die met forsche poottrekken. Ook hadden ze al eens gespeeld, door samen, met fladderenden vleugelslag een eindje de lucht in te springen, maar van eigenlijken woningbouw was nog niets gekomen; de koude was een geweldig-nadeelige factor voor hun lenteleven.

Tot hij meende, dat de tijd naderde, de tijd van grootere zorg. Op 'n hoogen

¹⁾ Ge-ri-to, to-éèiét, to-éè-iét (legato uitsprekend).

greppelkant zocht hij een mooi kuiltje tusschen lang gras, bewerkte dit met zulke breede, forsche poottrekken, dat na elken haal de „pootprent“ scherp uitkwam. Samen hadden ze lang gespeeld; moe als ze waren zetten ze zich bij de werkelijke woning neer, zij bij het nest, hij op 'n afstand onder den wind. En 's morgens zag hij z'n vrouw in 't kuiltje zitten; ze bleef wel 'n half uur zoo. Toen lag daar het kostbare groene ei, met zacht-uitdoezelende, iets donkerder-groene vlekken.

Wat 'n zorg kwam toen over hem; nù voelde hij z'n plichten tegenover zijn reeds valer wordend vrouwtje; nù was hij zich bewust van de groote verantwoordelijkheid, dat hij over vrouw en kind moest waken. En dat deed hij. Dapper als hij was vloog hij op iederen roofvogel aan; eerst hóóg de lucht in, dan met zoo'n vaart zich op den grooten vogel werpend, dat zijn vrouw den plof kon hooren. Dit deed hij, tot de ongewenschte was verdreven, dan viel hij neer, vlak bij 't nest. ¹⁾ Was het rustig en wist hij z'n vrouwtje veilig, dan begon hij z'n toeren. Met geweld opvliegend, steeg hij wolkenhoog; dan in de ruimte geeft hij z'n mooiste combinaties van kunnen. Met opeenvolgende twee vleugelslagen, telkens eerst op den rechterkant hellend, dan zich op den linkerkant werpend, laat hij op de maat zijn lievelingsnaam hooren:

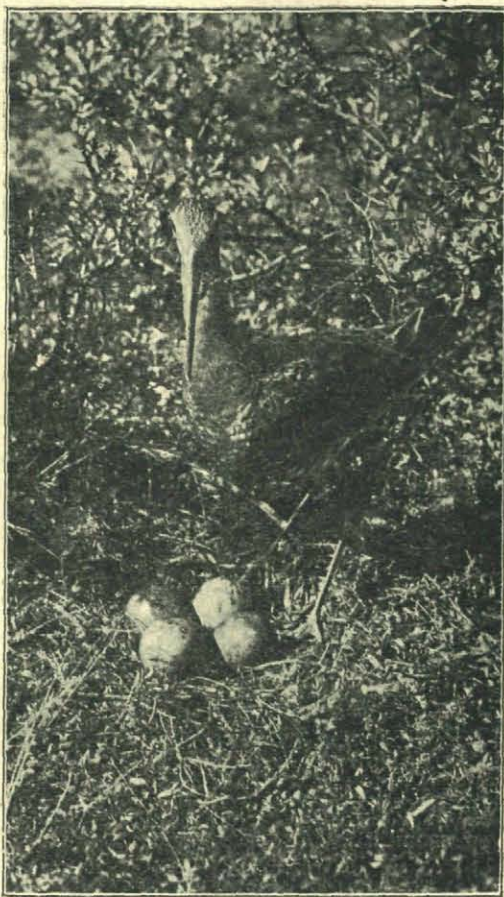
Grié-to, ge-rié-to ²⁾ ³⁾

Dit kan hij minuten lang volhouden, alles vergetend, geheel opgaand in z'n spel, in al z'n slankheid en scherpheid zich toonend; dan plotseling laat hij zich met duizeling-wekkende snelheid loodrecht naar beneden vallen om tenslotte de vluchtlijn even naar boven te buigen en dan roepend: wieto-wieto-wieto-wieto-wiet!

¹⁾ Hierdoor verraadt hij de plaats van het nest.

²⁾ Langzaam en skandeerend uitspreken. Enkele grutto's kunnen de *r* niet duidelijk laten hooren en geven daarvoor in de plaats de *w*: gwié-to, ge-wie-to.

³⁾ Op ons, die beneden staan, geeft het den indruk, alsof de roep even ná den vleugelslag komt (syncoop); dit komt door verschil van voortplantingssnelheid van licht en geluid.

Grutto bij zijn nest. Foto A. BURDET.

valt hij neer bij z'n vrouwke, voor wie hij z'n kunststukken vertoonde, wier aandacht hij steeds op zich voelde.

Zij echter was was bij z'n neervallen, wild van overmatigen levenslust, even geschrokken.

Na een vijftal dagen is het nest vol; in het kuiltje liggen nu vier groote groene eieren, waaronder hij strootjes heeft gebracht. Nauwelijks was het laatste gekomen, of hij legt ze met de punten na elkaar toe; z'n vrouwtje begint direct haar natuurwerk. De om het nest staande grassen, langer geworden, buigt zij over zich heen, de uiteinden neemt ze in den bek; hare tint — nog meer verwaald — mimiceert aan de omgeving en zoo — veilig voor roofvogels en andere vijanden — wijdt zij zich aan haren moederplicht.

En om haar heen is de lucht gevuld met de *i*-klanken ¹⁾ van het voorjaar, *i*-klanken van klankkleur in volle aequivalentie met de voorjaarstinten der planten en de stemming in de natuur.

Terwijl zij bij broedtemperatuur onder hare grasbeschutting zich wijdt aan haren natuurplicht, strijkt over haar heen de heerlijke wind, die — milder geworden door zonnewarmte — over de velden in trilling doet zweven opstijgende dampen, waardoor de oevers, wilgeboschjes en boereplaatsen als in de lucht geteekend zijn, terwijl de schepen lijken, alsof ze het water niet raken, maar daarboven spheroidaal zweven, en „de Meer“ zich heeft vergroot, alsof ze al het land — tot den horizon toe — heeft verzvolgen.

Evenals alle grieto-vrouwjes is zij humeurig; dikwijls verwijt ze haar man, dat hij haar niet voldoende afwisseling verschaft.

„Zoo'n pret is het niet, weken achtereen op 't nest te zitten.“

En hij... hij verzint elken dag wat nieuws; zijn liederen zijn vele; zijn zorg enorm; z'n aanduidingen van plaats en soort van onraad specifiek. Geraffineerd-handig zijn de vele truc's, die hij uithaalt, om alles van het nest verwijderd te houden. Is er onraad op het land, komt 'n man in de omgeving van z'n broedend vrouwtje, dan is het 'n angstgeluid, dat hij uitschreeuwt:

è - è - è... è - è - è.

¹⁾ Hoort hoe Sipma in z'n gedicht »Kiwyt« het voorjaar in het waterland bezingt, hoe hier ook de impressie der *i*-klanken tot uiting komt.

Kiwyt, ki-wyt!
 Dêr 't wylde winen
 Swypken swiid
 De kwinende ierde,
 It wite snie-tapyt
 Bidiek hwet foartiids miede wier,
 De minsken sieten yn 'e myt
 Dêr 't in grize skiere loft
 In tige lange rite
 Stiif en kâld oer d'ierde stie,
 D'izge winter
 Rijk alline hie,
 Scil 't ki-wyt, kiwyt roppe
 Fen better, blider tiid.

Kiwyt, ki-wyt!
 Yn 't diiznich fier
 Blinkt Maitiids sinneskyn;
 It mylde wyntsje strykt
 Oer 't earste lytse bytsje grien;
 De bliere sinnestrielen
 Dy spriede pylken hein en fier
 Dy 't glide oer 't wide wiet;
 De Ljurkes rize, rize;
 Hjar iepen kieltsje giet;
 Hja sjonge 't blide liet
 Fen Foarjiers moaye tiid,
 Ki-wyt, ki-wyt!

tot hij tenslotte opgaat en dreigend op hem aanvliegt, al maar uitstootend:

gîg-gèg-gîg-gèg-gîg-gèg

op de maat van den vleugelslag. Tot de man plotseling — ter afwering — z'n arm moet uitslaan, waarna grieto-griet-man steil de lucht instuift. Deze aanvallen herhaalt hij zoolang tot het gevaar is afgewend. Blijft echter de Grieto wantrouwend, dan valt hij neer tusschen het hooge gras, loopt onrustig heen en weer, en stoot uit de klanken:

$$\begin{array}{c} \text{gie} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \text{the} \quad \text{a-a} \end{array} \rightarrow \text{èk, the-de-re} \quad \begin{array}{c} \text{gie} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \text{a-a} \end{array} \rightarrow \text{èk,}$$

daarbij z'n langen hals geheel intrekkend. Toch kan hij dan niet nalaten tusschenbeide nog 'n steeltje, van de zuring te plukken, die aan het land den Meitooi geeft; rustig echter wordt hij eerst als alle gevaar is geweken, dan zoekt hij voedsel of neemt de plichten van vrouwlief 'n oogenblik waar.

Zoo gaat het dag in, dag uit, bijna vier weken lang. Wanneer onraad nadert hoort hij het reeds van verre; geslachts- en familieleden waarschuwen door hun geroep, en Grieto-grietman stijgt op, spoedt zich „studdy“ naar den strijd en helpt mee om den indringer te verdrijven.

Mei werd het. Hij was reeds met andere grutto's bij stamgenooten geweest om de geboorte der kinderen te vieren. Ze hingen dan soms met z'n twintigen in de lucht, met hangende pooten, de kop iets naar beneden gebogen, met fladderenden vleugelslag, al maar roepend:

$$\begin{array}{c} \text{gè} \\ \swarrow \quad \searrow \\ \text{gè-èk; thè} \quad \text{èk} \end{array}$$

Hij wist dat dit feest ook voor hem naderde...

't Was een prachtige dag; de zon stond nog slechts tweearmgestreckte handbreedten boven den horizon; 't doezelde in de verte, waardoor aan den gezichtseinder aquareltinten ontstonden, die de levenskleur der wilgeboomen — in tegenstelling met de nog aanwezige doodskleur der oude rietstengels — scherper deed uitkomen.

In de verte riep de koekoek in een wilgenboschje, 'n fût „grrei-grrouwde“¹⁾ dichterbij; 'n kerkklokje dreef haar geluid over het water, terwijl de hooge schoorsteen der zuivelfabrieken wolken schilderden op de lucht.

Een eend spiegelde zich achter het riet in 't vlakke water, dat allengs met den wind begon te spelen, al dartelender en dartelender, tot ze tenslotte van louter pret voorthuppelden tot opspringends toe; verderop, aan een sloot, 'n watermolen, die haar mòdi brutáál in de lucht zette.

Hij was dien dag niet hoog opgestegen, had ook niet gespeeld met andere mannetjes; hij was telkens maar 'n klein eindje weggevlogen om spoedig terug te keeren drijvend op z'n mooie vleugels — lããg — de hals gerekt, z'n lange

¹⁾ Brouwend (breiend) uitspreken.

bek vooruit; de witte band op vleugels en staart — als 'n waaier ontplooid — sterk geprononceerd. Reeds had de boer 'n gedeelte van het gras afgemaaid en weggehaald en op 't kale stukje speelden en ruzieden de kempheetjes als windmannetjes ¹⁾, slapjes de vleugels klappend, dan weer met opgezette pluim en kraag over het land scherend, om eindelijk als 'n hoopje dons te blijven liggen.

'n Enkele tureluur steeg in flauwe bocht met kramp-trilligen vleugelslag even omhoog om daarna weer iets te dalen, de vleugels stil half naar beneden, telkens mineurend

tú-tú-tú-tú
 ↓
 tú-tú-tú-tú

in kwart intervalverschil; 'n paar scholeksters piet-pieterden.

Toen was hij naar zijn vrouwtje gegaan. Hij zag haar bezig de schaal van een der reeds lang gladde eieren open te pikken, hij zag wat veerdons komen, toen steeg hij op — eenige Meters hoog en bleef daar met trillenden vleugelslag in de lucht hangen, de pooten slap naar beneden, de kop voorovergebogen, en riep, en riep... En de stamgenooten kwamen, voegden zich bij hem, riepen mee, verwelkomden de kinderen. Dit gebeurde viermaal; tóén waren alle kinderen buiten.

Hij had reeds gewaarschuwd; de boer kon wéér komen, dan was hun nest niet meer veilig; de jongen moesten er uit; loopen, loopen, naar het reeds afgemaaide stuk land, dat dichtbij lag, en waar het gras in lange lijnen „op zweel“ lag te bleeken. Daar pikten ze, daar speelden ze tusschen en over en in de grashoopjes, waarin ze zich verborgen als gevaar dreigde. En als de boer kwam, joeg Grieto-griet-man de jongen, die meer op miniatuur-struisjes geleken, dan op grutto's, in het hooge riet, om daarna eenige honderden meters terug te vliegen, met een overtuiging z'n onraadsgeluid roepend, dat men niet anders kon denken, of men moest vlak bij de jongen zijn. ²⁾

Toen de jongen groot waren, woonden ze in groote vluchten; eten was er meer dan voldoende op de afgemaaide stukken land. Levenstraag werden ze door het overvloedige voedsel, maar sterkten zich hierdoor voor de groote reis, die ze in September moesten ondernemen.

Dan ging het in groote vluchten langs de bekende treklijnen naar het Zuiden.

L. A. DOKKUM.

¹⁾ Sabelmannetjes.

²⁾ De fopperij der Grieto's is in Friesland folkloretisch. Eén voorbeeld uit vele: 'n boer mist 3 schapen; hij gaat het land in om ze op te sporen, vindt ze nergens. Plotseling vliegt voor hem een Grieto-griet op, roepend:

Hjir binnē sē, hjir binnē sē
 dit-ōp — dit-ōp — dit-ōp — dit-ōp
 twiē-è — twiē-è — twiē-è — twiē-è
 wiet-toe — wiet-toe — wiet-toe — wiet-toe.

»Net wier,« zei de boer, »et wiernē 2 wiete en 1 swarte.«